

Beplanting kan de erfgoedwaarde van bouwkundig erfgoed versterken, maar kan er ook mee in conflict gaan. Ze kan bijvoorbeeld een risico vormen voor het behoud van het bouwkundig erfgoed of het bouwkundig erfgoed verbergen. Anderzijds maakt beplanting vaak integraal deel uit van een erfgoed site en kan beplanting evenveel - of meer - erfgoedwaarde hebben dan het bouwkundig erfgoed.

Groen erfgoed leeft. Bij een verkeerde keuze voor plantensoorten, beheer of onderhoud, kan beplanting het bouwkundig- of groen erfgoed aantasten. Achterstallig onderhoud doet de oorspronkelijke intenties van het beplantingsplan teniet, waarbij de natuur het overneemt en het erfgoed overwoekert.

WAT DOEN?

Bomen met erfgoedwaarde of in erfgoedcontext

Een inschatting maken van - of een onderscheid maken tussen - de erfgoedwaarde van gebouwd en groen erfgoed is niet eenvoudig. Hoe meer erfgoedwaarde de boom of andere beplanting heeft of hoe dichter de beplanting staat bij waardevol gebouwd erfgoed, hoe belangrijker het is om het onderhoud en verzorging over te laten aan een professionele boomverzorger of om eerst advies in te winnen. Werken moeten uitgevoerd worden met kennis van zaken en in harmonie met het groen en bouwkundig erfgoed.

Regelmatige monitoring en controle

- kijk de bomen op het terrein na op ziektes, beschadigingen, dood hout, zwammen...
- laat afgevallen bladeren, plantenresten, dode struiken, takken (verhakseld) liggen. Dit is goed voor de bomen;
- maak platte daken, goten en paden wel regelmatig vrij van bladeren en takken, in functie van een vlotte regenwaterafvoer en veiligheid voor passanten.

Snoeien

In principe moeten bomen niet gesnoeid worden, maar snoeien kan nodig zijn om veiligheidsrisico's voor mens, gebouwd erfgoed of boom te beperken. Houd er rekening mee dat de voordelen moeten opwegen tegen de mogelijke snoei-verwondingen en de daarbij horende kans op infecties bij bomen.

Afhankelijk van de soort, de ouderdom van de boom en zijn standplaats zijn er verschillende types van snoei aangewezen:

- begeleidingssnoei bij jonge bomen of onderhoudssnoei: zorgt ervoor dat alle takken die zich onder de takvrije hoogte bevinden worden weggenomen. Bij jonge bomen gebeurt dit geleidelijk aan gespreid over meerdere jaren;
- verjongingssnoei bij bloeiende soorten en vruchtdragende soorten: planten, die zowel op éénjarig, als op meerjarig hout bloeien, zullen op oud hout minder bloei en vruchten dragen. De snoeiwijze en -periode zijn echter verschillend naargelang het type fruit, ouderdom van de boom, de doelstelling... en wordt best uitgevoerd door iemand met ervaring;
- vormsnoei: terug in de gekozen vorm brengen van de boom. Hieronder vallen alle werkzaamheden om het beheer van eerder ingestelde vormsnoei verder te zetten. Knotten: afzetten van alle takken tot op een bepaalde, vastgelegde hoogte;
- takken wegnemen die storen of een gevaar vormen. Wanneer takken een gevaar of storende factor vormen (of in de toekomst zullen vormen) voor het gebouwd erfgoed, de omgeving of de boom zelf, kunnen ze gesnoeid worden of verstevigd worden met een dynamische kroonverankering om val en uitscheur gevaar te vermijden. Houd daarbij rekening met de erfgoedwaarde van zowel het gebouwd als het groen erfgoed;

schade aan kapel bij snoeiwerkzaamheden

Om te vermijden dat de schors inscheurt en wonden op de stam veroorzaakt, zaag je een tak als volgt af: maak onderaan - op enige afstand van de basis van de tak - een snede tot ongeveer een kwart van de takdikte (1). Maak daarna ongeveer 5cm hoger een valsneede (2), waarbij je nooit de volledige tak doorzaagt, maar een scharnier of breuklijst respecteert. De tak zal tussen de 2 sneden breken. Tenslotte zaag je de overgebleven stomp weg. Laat hierbij de takkraag staan. (© RLZH - Hanne Vandeweerde)

Wortelgroei inperken

Bedreigt wortelgroei de (ondergrondse) structuren? Raadpleeg een erkende boomverzorgingsdeskundige en een specialist bouwkundig erfgoed om een oplossing op maat uit te werken.

Werken aan het bouwkundig erfgoed in de omgeving van bomen

Vergraven en aanhogen van grond is nefast voor bomen. Worden er werken uitgevoerd aan het bouwkundig erfgoed in de omgeving van bomen? Stel een voldoende ruime boombeschermingszone in. Het standaardbestek SB250 schrijft een cirkel voor met als straal 12 x de stamdiameter van de boom. Werken binnen deze zone moeten in overleg met een boomverzorgingsdeskundige gebeuren.

WANNEER / HOE VAAK?

Regelmatige monitoring en controle: jaarlijks, bv. bij snoei- of maaibeurten

Snoeien: het beste tijdstip om bomen te snoeien start wanneer de boom volledig in blad staat en duurt tot wanneer de herfstverkleuring begint. Deze periode is voor elke boomsoort verschillend.

- Vooral bij ABC-bomen (Acer- esdoorn, Betula- berk en Carpinus- haagbeuk), coniferen, notelaars en bladhoudende soorten is dit belangrijk. De hergroei is dan minimaal en de wondafgrendeling maximaal.
- De snoeiperiode bij fruitbomen is sterk afhankelijk van de leeftijd. De vormsnoei van jonge bomen gebeurt vooral in de winter; bij oudere bomen (steenfruit) in de zomer.
- Voor sommige soorten kan of moet een wintersnoei gebeuren, ook al heeft dit als nadeel dat de wonde pas in de lente begint dicht te groeien.
- Snoei nooit bij het uitkomen of vallen van het blad en vermijd periodes met strenge vorst.

TYPE / Maanden	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
fruitbomen												
ABC-bomen												
groenblijvende soorten												
SNOEI												
knotten												
leibomen												
lichte onderhoudssnoei												

Legende: Aangewezen snoeiperiode Beter niet snoeien

De tabel geeft slechts een indicatie voor de aangewezen snoeiperiode, die sterk afhankelijk is van de boomsoort, standplaats, ouderdom, ...

Stel snoeiwerken niet uit, zodat de situatie niet verergert.

Algemeen:

- laat bomen die in de buurt van bouwkundig erfgoed staan minstens één keer om de 5 jaar inspecteren door een boomverzorger;
- begeleidingssnoei van een jonge boom: twee- /driejaarlijks;
- verjongingssnoei: jaarlijks;
- leibomen: tweejaarlijks (jaarlijks);
- knotten: om de 5 à 7 jaar voor de snelgroeiende soorten zoals wilg; om de 10 à 15 jaar voor de traag groeiende soorten zoals eik en haagbeuk.

WIE?

Inspectie, advies en werken aan bomen met erfgoedwaarde of in een erfgoedcontext: erkend boomverzorgingsdeskundige (vb. European Tree Technician) en erkend boomverzorger (vb. European Tree Worker). Bepaal in samenspraak met hen welke kleine onderhoudswerken u als eigenaar, tuinaannemer, maatwerkbedrijf... (tussentijds) zelf kan uitvoeren.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

- horizontale snoeivlakken en grote snoeiwonden (> 5cm bij zwak afgrendelende soorten, > 10cm bij sterk afgrendelende soorten). Hoe groter de wond, hoe groter de kans op infecties;

- rafelige wonden. Gebruik steeds scherp gereedschap;
- onnodige snoeiwerken bij bomen met erfgoedwaarde en veteranobomen;
- meer dan 20% van de kroon weg te snoeien;
- om bomen die gevoelig zijn voor bloeden buiten de zomer te snoeien. Dit zijn de zogenoemde ABC-bomen. De meest courante voorbeelden zijn populier, notelaar, paardenkastanje, goudenregen, vleugelnoot, haagbeuk, beuk, valse christusdoorn, esdoorn en berk. (ANB, 2008);

Let op:

- knotten en kandelaren moet gebeuren in de winter. Na de wintersnoei vormen de bomen nieuwe scheuten;
- voor concurrerende takken (dubbele knoppen) of takken die tegen elkaar schuren: deze worden best weggesnoeid;
- dat bij snoei de kroon in evenwicht blijft;
- esdoorn, linde, paardenkastanje en iep zijn gevoelig voor meniezwammetje (*Nectria cinnabarina*). Hiervoor worden ze best in de zomer gesnoeid. (ANB, 2008)
- lijsterbes, appel, peer en kers zijn gevoelig voor loodglans (*Chondrostereum purpureum*). Beperk de snoeiwond en snoei ze niet in het najaar of de winter (ANB, 2008);
- bij sierbomen dat het tijdstip van snoeien is aangepast aan de bloeiperiode.
- dat - wanneer infecties aanwezig zijn - alle dood hout weggesnoeid en afgevoerd wordt.

MEER INFO?

Meer info kan teruggevonden worden bij het agentschap Onroerend Erfgoed (aOE) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB).

- [Tree pruning - European Tree Pruning Standard](#) (European Arboricultural Standards 2021)
- [Handleiding voor het beheer van hagen en houtkanten met erfgoedwaarden](#) (aOE 2019)
- [Methodologie voor het beheer van historische tuinen en parken in Vlaanderen](#) (aOE 2015)
- [Handleiding voor het beheer van historische dreven en wegbeplantingen](#) (aOE 2017)
- [Technisch vademecum bomen](#) (p218-224) (ANB 2008)

Voor meer informatie omtrent het snoeien van fruitbomen kan u contact opnemen met de [Nationale Boomgaardstichting](#). De [Regionale landschappen](#) kunnen u tevens bijstaan bij het verstrekken van verdere informatie over beheer, o.a. voor het knotten: <https://www.goedgeknot.be/>.

Wet en regelgeving

Is uw object of boom beschermd als monument of maakt het deel uit van een beschermd stads- of dorpsgezicht, vraag dan advies bij het agentschap Onroerend Erfgoed of uw gemeente. Verschillende werken, zoals snoeien of kappen, zijn vergunningsplichtig of vallen onder de meldingsplicht.

Verschillende regionale landschappen, provincies en gemeenten bieden diverse subsidies voor onderhoud van groen erfgoed. Informeer bij de groendienst van uw stad of gemeente of bij het regionale landschap.

Gecertificeerde boomverzorgers

Een lijst met gecertificeerde 'European Tree Workers' (boomverzorgers) en 'European Tree Technician' (boomtechnisch raadgever) vind je op <https://www.bomenbeterbeheren.org/gecertificeerd-boomverzorger/>

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
btw-nr. 0445.321.852
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

